

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI ERZİNCAN TARİHİ SEMPOZYUMU
26- 28 EYLÜL 2019 ERZİNCAN
BİLDİRİLER KİTABI

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Kemal Taşcı

Dr. Öğr. Üyesi Kader Altın

Dr. Öğr. Üyesi Salih Kaymakçı

ERZİNCAN 2019

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI ERZİNCAN TARİHİ SEMPOZYUMU
26-28 EYLÜL ERZİNCAN
BİLDİRİLER KİTABI

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Kemal Taşçı

Dr. Öğr. Üyesi Kader Altın

Dr. Öğr. Üyesi Salih Kaymakçı

Bu kitabın tüm hakları Erzincan Valiliği'ne aittir.
Kitapta yer alan bildirimlerdeki tüm sorumluluk yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Haberleşme Adresi:

Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Atatürk Mahallesi Kültür Merkezi
Barış Manço Park İçi
Telefon:0 446 214 30 79
Faks:0 446 214 80 22
E-Posta:iktm24@kulturturizm.gov.tr

ISBN: 978-975-17-4432-6

ORTAÇAĞ'DAN CUMHURİYET'E ERZİNCAN TARİHİ ÜZERİNE BİR LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Gamze KÜÇÜK*

ÖZET

Bu çalışma, Erzincan Tarihi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç kapsamında yapılmış tezler; yıllara, tezin türüne, üniversitelere, enstitülere, anabilim dallarına, YÖK Ulusal Tez Merkezi ortamında okuyucuya açık olup olmadıklarına ve kapsadıkları tarihi çağlara, tezleri yöneten danışmanların unvanlarına ve tezlerde kullanılan kaynak türlerine göre sınıflandırılmıştır.

Araştırma evreni, YÖK Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından 1986-2018 yılları arasında arşivlenen 368 lisansüstü tezinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ortaçağ'dan Cumhuriyet'e Erzincan Tarihi üzerine yapılmış 20 yüksek lisans ve 7 doktora tezi olmak üzere toplam 27 tezden oluşmuştur. Araştırma tarama modelinde desenlenmiş, betimsel bir çalışmadır. Tezlerin analizinde içerik analizi tekniği uygulanmış ve veriler frekans ve yüzdellikler ile analiz edilmiştir.

Bu bildiri ile araştırmada elde edilen sonuçların, Erzincan Tarihi alanında yeni araştırma konusu seçiminde araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erzincan Tarihi, yüksek lisans ve doktora tezleri, analiz

A LITERATURE RESEARCH ON THE HISTORY OF ERZİNCAN FROM THE MEDIEVAL AGE TO THE REPUBLIC

ABSTRACT

This study aims to examine the graduate thesis made in the field of the history of Erzincan from the medieval age to the republic. Theses made within this scope; years, the type of thesis, universities, institutes, whether departments are open to readers in the environment of the YÖK National Thesis Center and the historical ages covered, the title of the advisors who manage theses and the types of resources used in theses are classified.

The research population consists of 368 graduate theses archived by the YÖK Publication Documentation Department between 1986 and 2018. The sample of the study consisted of a total of 27 theses including 20 master's and 7 doctoral theses on the History of Erzincan from the Middle Ages to the Republic. This descriptive study was designed as survey model. In the analysis of the theses, content analysis method was used and the results were analyzed in terms of frequency and percentages.

It is thought that the results obtained in this study will help the researchers in the selection of new research topics in the field of Erzincan History.

Key Words: History of Erzincan, master's and doctorate theses, analysis

Giriş:

Erzincan, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümünde yer alır. İl; doğuda Erzurum, batıda Sivas, Güneyde Bingöl, Tunceli, Elazığ ve Malatya, kuzeyde ise Giresun, Gümüşhane ve Bayburt ile komşu olup, ana ve tali yolların kesişme noktasında bulunmaktadır¹. Karadeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri birbirine yaklaşması dolayısıyla bölgesel bir geçiş sahası durumunda olmanın yanında Erzincan tarihî devrelerden beri kuzey-güney ve doğu-batı yönlü ulaşım güzergâhlarının da kesiştiği bir konuma sahiptir².

Bulunduğu coğrafi konum itibarıyla, tarih boyunca çeşitli milletlerin ve medeniyetlerin etkisinde kalarak birçok iktidar mücadelesine ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Son bin senede gerek siyasi mücadeleler ve gerekse doğal afetler sonucu birçok defa yok olmanın eşiğine gelmiştir. Şehir doğu-batı istikametinde uzanan bir ovanın ortasına kurulmuştur.

Günümüzde Erzincan adı ile bilinen şehir, tarihi süreçte birçok değişik isimle anılmıştır³. Şehrin bir yerleşim yeri olarak tarih sahnesine çıkışı, İlk Tunç Çağına kadar uzanır⁴. Erzincan milâttan önce II. binyılda Erzincan Hurri-Mitanni İmparatorluğu'nun idaresi altında bulunmaktaydı. Yöre M.Ö. 1380'e doğru uzunca bir süredir buraya çeşitli seferlerde bulunan Hititlerin hâkimiyetine girdi. Hitit kaynaklarında Hayaşa, Asur kaynaklarında Suhmi denilen bölge, II. Arğıştı devrinde (M.Ö. 714-685) Urartu Devleti'ne katılarak batı sınırında güçlü bir eyalet haline getirildi⁵. Sekizinci yüzyıl başlarında, Kimmer ve İskitlerin Kafkaslardan gelerek düzenledikleri akınlar sonucunda Erzincan'daki Urartu hâkimiyeti son bulmuş ve Medlerin hâkimiyeti başlamıştır⁶. Medlerin ardından

* Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi

¹ Abdulkadir Gül, "Erzincan Kazasının Yerleşme Özellikleri(XVI-XX. Yüzyıllar Arası)", EÜSBED 2013 [VI] 1, cilt.6, ss.57-94, 2013

² Abdulkadir Gül, "Osmanlı Döneminde Erzincan Kazasında Ulaşım ve Haberleşme", History Studies, vol.3, pp.113-129, 2011.

³ Erzincan ismi hakkında bkz. Erzincan'ın ilk çağdaki adı Orasa, Orsa, Orse, Orsene, Urussa ve Urusu biçimlerindedir. Bilge Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul 1993, s.620; Strabon bölgeyi Akilisine olarak zikretmektedir. Strabon, Coğrafya XII, (neşr. Adnan Pekman), İstanbul 1969, s.47; Grek kaynaklarında, Justinianopolisve Aziris adlı şehrin Erzincan olması mümkündür. Urfalı Mateos, Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162) (çev. Hrant D. Andreasyan), notlar. Edouard Dulaurer-Halil Yinanç, Ankara 1987, s.81. Arap kaynaklarında da Erzincan şeklinde kaydedilmiştir; Yakut el Hamavî, Mu'cemü'l Buldan, c.I, Beyrut 1990, s.180; Ebu'l Fida, Takvimü'l-Buldan, (neşr. M. Reinaurd de Slane), Paris 1840, s.392-393; Bizans kaynaklarında Arsinga, Aringami, Arsingan, Erzincan Besim Darkot, "Erzincan", İA, c.IV, İstanbul 1993, s.338-340.

⁴ Bölge tarihi hakkında geniş bilgi için bkz. Tahsin Özgüç, "Altın-tepe Kazıları", Belleten, XXV Ocak 1961, sayı. 97, Ankara 1961, s.267; Afif Erzen, Doğu Anadolu ve Urartular, Ankara 1992, s.15-16; Henri Metzger, Anatolia II, London 1969, s.13; Alpaslan Ceylan, "1988 Yılı Erzincan Yüzey Araştırması", 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2, 2000, s.181; J. Garstang-O.R. Gurney, The Geography of the Hittite Empire, London 1959, s.37; Enver Konukçu, "Tercan Tarihi", Cumhuriyetin 75. Yılında Tercan, 1998, s.34-38; İbnü'l Esir, El Kâmil fi't-Tarih Tercümesi, (neşr. Beşir Eryarsoy), c.II, İstanbul 1985, s.489; El-Belazuri, Futuhu'l Buldan, (neşr. Mustafa Fayda), Ankara 1987, s.252; Osman Turan, Selçuklu Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, İstanbul 1999, s.131; Kemal Göde, Eratnalılar (1327-1387), Ankara 1994, s. 67; Yaşar Yücel, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II, Ankara 1991, s. 181; İsmail Aka, Timur ve Devleti, Ankara 1991, s. 26; Yücel, Anadolu Beylikleri II, s. 296-299; Faruk Sümer, Karakoyunlular I, Ankara 1984, s. 82-83; Tansel, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih'in Siyasi ve Askeri Faaliyetleri, Ankara 1985, s. 315; İsmet Miroğlu, Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566), Ankara 1990; s.1-18; Dündar Aydın, Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566), Ankara 1998, s. 48; İsmet Miroğlu, "Erzincan", DİA, c.XI, İstanbul 1995, s.319- 321; İsmet Miroğlu, XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı, İstanbul 1975, s. 15-16; Ahmet Şimşirgil, Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (Marmara Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1990, s.28-29; Tayyib Gökbilgin, "15 ve 16 Asırlarda Eyâlet-i Rûm", VD, sayı. 6, İstanbul 1965, s.52; Nejat Göyünç, "Diyarbakır Beylerbeyliğinin İlk İdarî Taksimatı", İÜTD, sayı. 23, İstanbul 1969, s.26-34.

⁵ İsmet Miroğlu, İA Erzincan maddesi, İstanbul 1995, c. 11 s. 318

⁶ Hamit Zübeyir Koşay - Kemal Turfan, "Erzurum- Karaz Kazısı Raporu", Belleten, c.XXIII, S:91, (Temmuz-1959), s.355-356.

Erzincan'da Pers hâkimiyeti başlamıştır. Milâttan önce 334 yılında ise İskender İmparatorluğu'na dâhil oldu ve bunun ardından yaklaşık iki asır boyunca Helenistik krallıklar, Partlar, Romalılar, Pontuslular ve Ermeniler arasındaki mücadelelerde kilit noktasını teşkil etti⁷.

VII. yüzyılda Habib bin Mesleme komutasındaki Arap-İslam ordularıyla karşılaşan Erzincan ve havalisi XII. yüzyılın başlarında Türk akınlarına sahne oldu. Erzincan havalisinde diğer iz bırakan beylikler de Saltuklular ve Mengüceklilerdir. Mengücekliler'den sonra Selçukluların yönetimine girmiş olan Erzincan, daha sonra Anadolu Selçuklularının yönetiminde kalmış ardından da Moğol istilasına uğramıştır. Sırasıyla Eratnalılar, Kadı Burhaneddin ve Erzincan hâkimi Mutahharten idaresinde kalan Erzincan, Karakoyunlu ve Akkoyunlu mücadelesine de sahne olmuştur⁸. Bölgede Akkoyunlu hâkimiyetinin tesirleri daha yaygın ve derindir. Akkoyunlu döneminde Erzincan Vilayeti, Doğu Anadolu'nun büyük bölümünü kapsayan idari yapının merkezi konumundaydı⁹.

Bir süre Safevilerin(1502–1514) yönetiminde kalan bölge, 1473'de Otlukbeli Meydan Savaşı ile Osmanlı hükümrânlığı ile tanışmış ise de, ancak Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı egemenliğine girmiştir¹⁰. Erzincan, 1535'te Erzurum Beylerbeyliğinin kurulmasından sonra, Kemah Sancağı ile birlikte bu eyalete bağlanmıştır¹¹. Yeni idari yapılanmada Erzincan, 1566'da Kemah'tan ayrılarak Paşa Sancağına bağlı bir kaza haline getirilmiş ve Erzurum Beylerbeyi'nin hasları arasında kaydedilmiştir¹². XVI-XX. yüzyıllar boyunca, Erzurum Eyaleti/Vilayeti içerisinde, kazalar barındırdıkları nüfus itibarıyla; Erzurum, Erzincan, Bayburt ve Bayezid şeklinde sıralanmıştır. Erzincan, bu idari taksimat içerisinde Erzurum'dan sonra ikinci büyük kazadır. Erzincan; Osmanlı yönetiminde Erzurum Vilayeti'ne bağlı bazen bir kaza, bazen sancak veya mutasarrıflık olarak yerini almıştır. Farklı dönemler içerisinde Erzincan; merkez kaza, Kemah, Kuzucan (Pülümür), Kuruçay (İliç) ve Gercanis (Refahiye) kazalarından oluşan bir idari ünedir. Süreç içerisinde idari taksimatta yapılan düzenlemelerle, Mazgirt, Çarsancak, Pertek, Şiran, Bayburt, İspir, Eğin, Kiğı, Ovacık ve Kelkit gibi kazalar kısa dönemler şeklinde de olsa bu idari yapının içerisinde bulunmuşlardır¹³. Erzincan 1923 yılında da Erzurum'dan ayrılarak vilayet olmuştur.

⁷ İsmet Miroğlu, İA Erzincan maddesi, İstanbul 1995, c. 11 s. 318

⁸ Abdulkadir Gül, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskân Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)", Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt.11, ss.163-182, 2009

⁹ Fahrettin Kırzioğlu, Osmanlıların Kafkas-İllerini Fethi (1451–1590), Ankara 1993, s.8.

¹⁰ Abdulkadir Gül, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskân Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)", Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt.11, ss.163-182, 2009

¹¹ Miroğlu, Erzincan Kazası, s. 7–8.

¹² BA. TD. 387, s. 436–439

¹³ Abdulkadir Gül-Adem Başbüyük, Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası), Konya 2011, s.63-66

1. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de “Ortaçağ’dan Cumhuriyet’e Erzincan Tarihi” üzerine yapılmış lisansüstü tezleri türlerine, konularına, yapılış yıllarına, yapıldıkları üniversitelere, anabilim dallarına ve enstitülerine, YÖK Ulusal Tez Merkezi ortamında okuyucuya açık olup olmadıklarına ve kapsadıkları tarihi çağlara, tezleri yöneten danışmanların unvanlarına ve tezlerde kullanılan kaynak türlerine göre analiz etmektir.

YÖNTEM

1. Araştırma Modeli

Araştırma betimsel tarama modelinde bir çalışmadır. Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır¹⁴. Tezlerin analizinde içerik analizi tekniği uygulanmış ve veriler frekans ve yüzdelerle analiz edilmiştir.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmada, Türkiye’de Ortaçağ’dan Cumhuriyet’e Erzincan Tarihi üzerine yapılmış lisansüstü tezlerinin tematik olarak durumlarının saptanmasına çalışıldığından, araştırmanın kuramsal evreni, YÖK Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından 1986- 2018 yılları arasında arşivlenen, konu bölümü tarih, din, Türk inkılap tarihi, sanat tarihi, coğrafya, siyasal bilimler, sosyoloji, arkeometri, hukuk, eğitim ve öğretim olarak düzenlenen 368 lisansüstü tezdendir.

Araştırmanın örneklemini ise Ortaçağ’dan Cumhuriyet’e Erzincan Tarihi üzerine yapılmış 20 yüksek lisans ve 7 doktora tezi olmak üzere toplam 27 adet tez oluşturmaktadır. Araştırma evreni dikkate alındığında Ortaçağ’dan Cumhuriyet’e Erzincan Tarihi üzerine yapılan lisansüstü tezlerinin %7,33 olduğu belirlenmiş ve bu tezlerin büyük bir kısmına ulaşılmıştır.

3. Sınırlılık

Bu araştırma, Erzincan Tarihi ile ilgili olarak belirlenmiş kavramlardan hareketle tespit edilmiş, 2019 yılına kadar YÖK Tez Dokümantasyon merkezinde kayıtlı “Erzincan” anahtar sözcüğünde taranmış ve 1986-2018 yılları arasında hazırlanmış Erzincan tarihi konusyla ilgili olduğu düşünülen 27 lisansüstü tez (20 yüksek lisans, 7 doktora) ile sınırlandırılmıştır.

4. Verilerin toplanması

Bu araştırmada, öncelikle yazılı kaynaklar ve internet aracılığıyla yapılan tarama sonucunda Erzincan Tarihi üzerine hazırlanan tezlerin listesi oluşturulmuştur. Tarama sürecinde YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılmıştır. Araştırmanın temel verisi olan tezlere, internet yoluyla YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde “Erzincan” sözcüğünün taranması ile ulaşılmıştır. Örneklem grubunda yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri (kısıtlama bulunmayan) YÖK Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı’nın web sitesinden pdf formatında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan tezler yıllara ve temalarına göre ayrılarak çözümlenmiştir. Tam metin olarak okuyucu erişimine açık olan ve olmayan tezler, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin sunduğu bilgiler çerçevesinde analiz edilmiştir.

¹⁴ Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz Funda Demirel, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, 2016, s.178.

5. Verilerin çözümlenmesi

Örnekleme grubundaki yüksek lisans ve doktora tezleri araştırmaya konu olan başlıklara göre kodlanmış ve tezlerin dağılımını belirlemek üzere literatürden de yararlanarak bazı temalar oluşturulmuştur. Tam metin olarak ulaşılabilen tezlerde içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulguların değerlendirilmesinde betimsel analiz yöntemlerinden sıklık ve yüzde kullanılmıştır. Bulguların yorumlanması aşamasında elde edilen verilere anlam kazandırılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular tablo ve şekillerle görselleştirilerek yorumlanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçların, Erzincan Tarihi alanında yeni araştırma konusu seçiminde araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

BULGULAR VE YORUM

1. Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

Tezlerin türlerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Ortaçağ’dan Cumhuriyet’e Erzincan Tarihi Üzerine Yapılmış Olan Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı		
	Frekans	Yüzde
Yüksek lisans	20	74,1
Doktora	7	25,9
Toplam	27	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi Ortaçağ’dan Cumhuriyet’e Erzincan Tarihi üzerine yapılmış olan tezlerin büyük bir bölümü yüksek lisans düzeyindeki tezlerinden oluşmaktadır. %25,9’luk kısmını ise doktora tezleri oluşturmaktadır. Ortaçağdan itibaren Erzincan tarihi üzerine hazırlanmış olan tezlerin nicelik bakımından yetersiz olduğu görülmektedir.

2. Tezlerin Hazırlandıkları Yıllara Göre Dağılımı

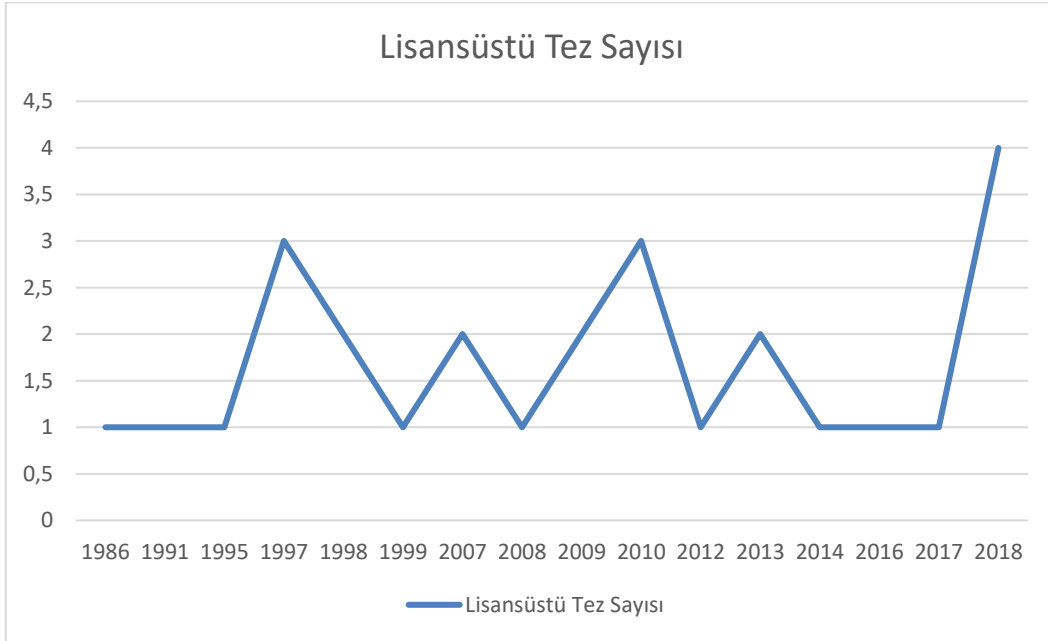
Tezlerin hazırlandıkları yıllara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo2: Yıllara Göre Tez Sayıları

Tezlerin Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımı		
	Frekans	Yüzde
1986	1	3,7
1991	1	3,7
1995	1	3,7
1997	3	11,1
1998	2	7,4
1999	1	3,7
2007	2	7,4

2008	1	3,7
2009	2	7,4
2010	3	11,1
2012	1	3,7
2013	2	7,4
2014	1	3,7
2016	1	3,7
2017	1	3,7
2018	4	14,8
Total	27	100,0

Tablo 2 incelendiğinde Erzincan Tarihi üzerine hazırlanan tezlerin 1986 yılında yazılmaya başlandığı görülmektedir. En çok tez ise 2018 yılında yazılmıştır. 1986-1991 ve 1991-1995 ve 1999-2007 yılları arasında ise bu alanda hiç tez yazılmamıştır. 2007 tarihinden itibaren genel olarak her yıl Erzincan Tarihi üzerine tez yazıldığı görülmektedir. Bu sonuca göre, Erzincan Tarihi üzerine yıllara göre yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin yeterli olmadığı düşünülmektedir.

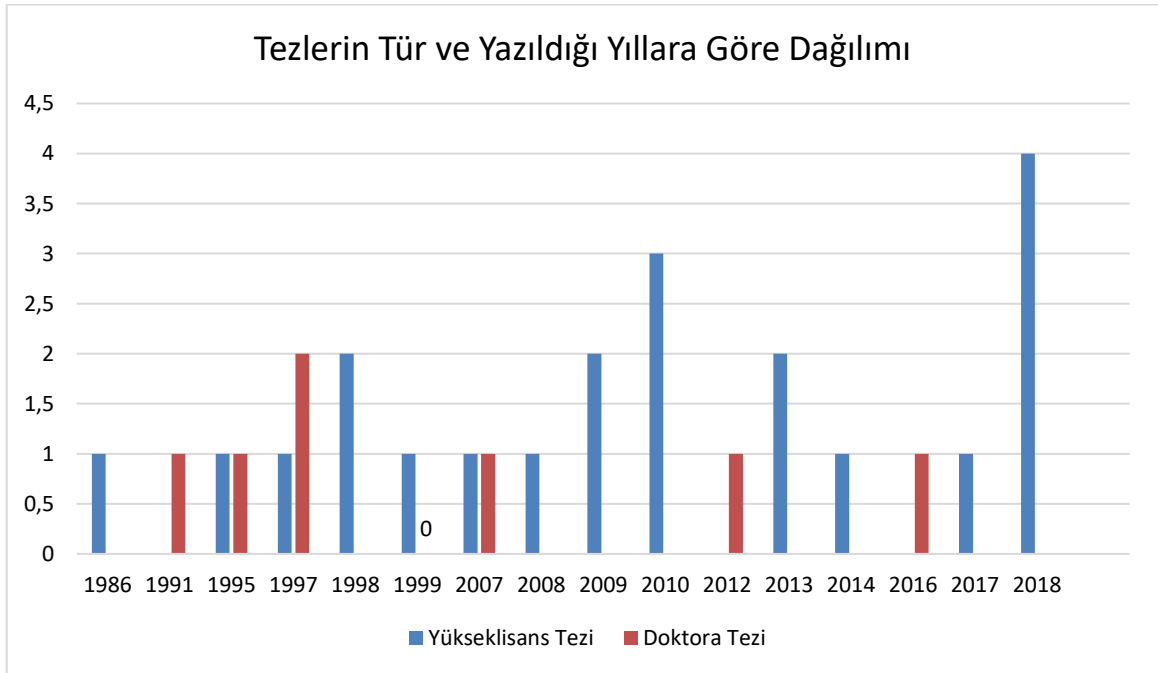
Şekil 1: Yıllara Göre Hazırlanan Tez Sayılarının Grafikselsel Değişimi

3. Tezlerin Türlerine ve Yazıldıkları Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerin türlerine ve yazıldıkları yıllara göre dağılımları Tablo 3’de gösterilmiştir.
Tablo 3: Tezlerin Türlerine ve Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımı

		Tezlerin Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımı																
		1986	1991	1995	1997	1998	1999	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016	2017	2018	Toplam
Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı	Yüksek lisans	1	0	0	1	2	1	1	1	2	3	0	2	1	0	1	4	20
	Doktora	0	1	1	2	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	7
Toplam		1	1	1	3	2	1	2	1	2	3	1	2	1	1	1	4	27

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya konu edinilen alanda 1991, 1995, 2012 ve 2016 yılları hariç diğer yıllarda yüksek lisans tezleri yazılmıştır. 1991, 1995, 1997, 2007, 2012 ve 2016 yıllarında doktora tezi yazılmış bu yıllar haricinde hiçbir yıl doktora tezi çalışması yapılmamıştır. Veriler dikkate alındığında doktora tezi çalışmalarının azlığı dikkat çekmektedir.

Şekil 2: Hazırlanan Tezlerin Tür ve Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımının Grafikselleştirilmesi

4. Tezlerin Hazırlandıkları Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Tezlerin hazırlandıkları anabilim dallarına göre dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Tezin Yapıldığı Anabilim Dalı ve Türlerine Göre Dağılımı				
		Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı		Toplam
		Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	
Tezin Yapıldığı Ana Bilim Dalı	Fizik	1	0	1
	Coğrafya	1	0	1
	Sanat Tarihi	1	2	3
	Temel İslam Bilimleri	3	0	3
	Tarih	13	5	18
	İlahiyat	1	0	1
Toplam		20	7	27

Tablo 4 incelendiğinde Ortaçağ'dan Cumhuriyet'e Erzincan Tarihi üzerine yazılan tezler üzerinde literatür taraması yapıldığında en çok tezin 18 adet olmak üzere Tarih Anabilim dalında yapıldığı görülmektedir. Bu alanda yapılan 18 adet tezin 13 adedi yüksek lisans tezi, 5 adedi ise doktora tezinden oluşmaktadır. Tarih Anabilim dalının ardından Temel İslam Bilimleri ve Sanat Tarihi Anabilim dallarında üçer adet tez hazırlanmıştır. Sanat Tarihi Anabilim Dalında hazırlanan 3 adet tezin 2 adedi doktora tezi, 1 adedi ise yüksek lisans tezinden oluşmaktadır. Bu alanda en az tez ise Coğrafya, Fizik ve İlahiyat Anabilim dallarında yapılmıştır. Fizik, Coğrafya Temel İslam Bilimleri ve İlahiyat Anabilim dallarında hazırlanan tezlerin tamamı ise yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır.

5. Tezlerin Hazırlandıkları Enstitülere Göre Dağılımı

Tezlerin hazırlandıkları enstitülere göre dağılımı tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Tezlerin Hazırlandığı Enstitülere Göre Dağılımı

Tezlerin Hazırlandığı Enstitülere Göre Dağılımı		
	Frekans	Yüzde
Sosyal Bilimler Enstitüsü	24	88,9
Fen Bilimleri Enstitüsü	1	3,7
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü	2	7,4

Toplam	27	100,0
---------------	----	-------

Tablo 5 incelendiğinde bu alanda en çok tezin 24 adet (%88,9) olmak üzere Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlandığı görülmektedir. 2 adet (%74) Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde, 1 adet ise Fen Bilimleri Enstitüsü'nde lisansüstü tez çalışması yapılmıştır.

6. Tezlerin Hazırlandıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı		
	Frekans	Yüzde
Marmara Üniversitesi	1	3,7
Erciyes Üniversitesi	1	3,7
Gazi Üniversitesi	3	11,1
İstanbul Üniversitesi	2	7,4
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	6	22,2
Atatürk Üniversitesi	7	25,9
Harran Üniversitesi	1	3,7
Celal Bayar Üniversitesi	1	3,7
Cumhuriyet Üniversitesi	1	3,7
İnönü Üniversitesi	4	14,8
Toplam	27	100,0

7. Tezlerin Yapıldıkları Üniversite ve Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerin yapıldıkları üniversite ve yıllara göre dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Tezlerin Yapıldıkları Üniversite ve Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerin Yapıldıkları Üniversite ve Yıllara Göre Dağılımı																	
Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı	Tezlerin Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımı																
	1986	1991	1995	1997	1998	1999	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016	2017	2018	Toplam
Marmara Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1

Erciyes Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Gazi Üniversitesi	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3
İstanbul Üniversitesi	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	3	6
Atatürk Üniversitesi	0	0	1	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	7
Harran Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Celal Bayar Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Cumhuriyet Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
İnönü Üniversitesi	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Toplam	1	1	1	3	2	1	2	1	2	3	1	2	1	1	1	4	27

Tablo 6 ve Tablo 7 beraber incelendiğinde bu alanda en çok tezin 7 adet olmak üzere Atatürk Üniversitesinde hazırlandığı görülmektedir. Ardından en fazla tez 6 adet olmak üzere Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Bu durumun sebebi ise Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nin 1 Mart 2006 tarihinde onaylanan kararla, Atatürk Üniversitesi'ne bağlı fakültelerin bağımsızlaştırılmasıyla kurulmuş olmasıdır. İnönü Üniversitesi'nde 4 adet, Gazi Üniversitesi'nde 3 adet ve İstanbul Üniversitesi'nde 2 adet tez hazırlanmıştır. Marmara Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi ve Cumhuriyet Üniversitesi'nde ise birer adet tez hazırlanmıştır.

8. Tezlerin YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı

Tezlerin YÖK Ulusal Tez Merkezi ortamında okuyucuya açık olup olmadıklarına göre dağılımı Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı

YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı		
	Frekans	Yüzde
Okuyucuya açık	20	74,1
Okuyucuya açık değil	7	25,9
Toplam	27	100,0

Hazırlanan tezlerin büyük çoğunluğu (%74,1) okuyucuya açıktır ancak %25,9'luk kısmı ise okuyucu erişimine kapalıdır. Erişime kapalı olan tezlerin bibliyografik ve özet bilgilerine ulaşılamamaktadır.

9. Tezlerin Yazıldığı Yıllara ve YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı

Tezlerin yazıldığı yıllara ve YÖK ulusal tez merkezi ortamında okuyucuya açık olup olmadıklarına göre dağılımı Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Tezlerin Yazıldığı Yıllara ve YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı

Tezlerin Yazıldığı Yıllara ve YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı				
		YÖK Ulusal Tez Merkezi Ortamında Okuyucuya Açık Olup Olmadıklar		Toplam
		Okuyucuya açık	Okuyucuya açık değil	
Tezlerin Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımı	1986	1	0	1
	1991	1	0	1
	1995	0	1	1
	1997	0	3	3
	1998	0	2	2
	1999	0	1	1
	2007	2	0	2
	2008	1	0	1
	2009	2	0	2
	2010	3	0	3
	2012	1	0	1
	2013	2	0	2
	2014	1	0	1
	2016	1	0	1
	2017	1	0	1
	2018	4	0	4

Toplam	20	7	27
---------------	----	---	----

Tablo 9 incelendiğinde 1999 yılından önce hazırlanan 7 adet tezin okuyucu erişimine kapalı olduğu görülmektedir. Bu durum, Erzincan Tarihi alanında yapılan veya ortaya konan yeniliklerin bilinmesinin ve yaygınlaşmasının önüne geçmektedir. 1999 yılından itibaren hazırlanan tezlerin ise okuyucu erişimine açık olduğu görülmektedir.

10. Tezlerin Kapsadıkları Tarihi Çağlar

Tezlerin kapsadıkları tarihi çağlara göre dağılımı Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Tezlerin kapsadıkları tarihi çağlar

Tezlerin Kapsadıkları Tarihi Çağlar		
	Frekans	Yüzde
Ortaçağ	7	25,9
Yeniçağ	2	7,4
Yakınçağ	18	66,7
Total	27	100,0

Tablo 10 incelendiğinde Ortaçağ'dan Cumhuriyet'e Erzincan Tarihi üzerine yazılmış olan tezlerin büyük çoğunluğu(%66,7) yakınçağ dönemine aittir. Ortaçağ dönemine ait 7 adet (%25,9) tez yazılmıştır. En az tez ise 2 adet olmak üzere yeniçağ (%7,4) dönemine aittir.

11. Tezlerin Konularına Göre Dağılımları

Tezlerin konularına göre dağılımları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo11: Tezlerin Konularına Göre Dağılımları

Tezlerin Konularına Göre Dağılımları		
	Frekans	Yüzde
İdari	3	11,1
Siyasi	14	51,9
Sosyo-kültürel	20	74,1
İktisadi	3	11,1

Tablo 11 incelendiğinde hazırlanan tezlerin büyük çoğunluğunun (%74,1) sosyo-kültürel yaşama değindiği gözlemlenmiştir. İncelenen 27 adet tezin 14 tanesi siyasi yaşama değinmiştir. İdari ve iktisadi yaşama değinen tezlerin sayısı ise üçer adettir.

12. Tezi Yöneten Danışmanların Unvanına Göre Tezlerin Dağılımı

Tezi yöneten danışmanların unvanına göre tezlerin dağılımı Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Tezi Yöneten Danışmanların Unvanına Göre Tezlerin Dağılımı

Danışmanların Unvanına Göre Tezlerin Dağılımı		
	Frekans	Yüzde
Prof. Dr.	10	37,0
Doç. Dr.	9	33,3
Dr.Öğr. Gör.	8	29,6
Toplam	27	100,0

Tablo 12 incelendiğinde Tablo 5 incelendiğinde “Erzincan Tarihi” üzerine tez yönetenlerin % 37,0’ı Profesör, % 29,6’sı Doktor Öğretim Görevlisi, % 33,3’ü de Doçent Dr. Unvanını taşımaktadır. Erzincan tarihi üzerine çalışma yaptıran danışmanların çoğunlukla profesör düzeyinde olması Erzincan’ın gerek siyasi mücadeleler gerekse doğal afetler sonucu kaybolmaya yüz tutmuş tarihine açıklık kazandırmak amacıyla akademisyenlerin bu konuya önem verdiklerini gösterebilir.

13. Tezlerde Kullanılan Kaynak Türleri

Tezlerde kullanılan kaynak türleri Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Tezlerde Kullanılan Kaynak Türleri

Tezlerde kullanılan kaynak türleri		
Kaynak türleri	Frekans	Yüzde
Türkçe Kaynaklar	2121	69,97
Yabancı Kaynaklar	65	2,14
Arşive Dayalı Kaynaklar	660	21,77
Çeviri Kaynaklar	100	3,29
İnternet Tabanlı Kaynaklar	85	2,80
Toplam	3031	100

Tablo 13 incelendiğinde okuyucuya açık 20 tezde toplam 3031 kaynak kullanılmıştır. Tez başına 151,55 kaynak düşmektedir. Tezler hazırlanırken yararlanılan kaynakların türlerine bakıldığında en çok (69,97) Türkçe kaynaklardan istifade edildiği görülmektedir. Onu sırasıyla arşive dayalı kaynaklar, çeviri kaynaklar, internet tabanlı kaynaklar ve yabancı kaynaklar takip etmektedir. Tarihi kaynaklar arasında birinci el kaynak olarak görülen “arşive dayalı kaynaklar” ise kullanım yoğunluğu açısından ikinci sıradadır. Yalnız 4 adet tezde yoğun olarak arşive dayalı kaynaktan yararlanılmıştır.

Sonuç

1. Erzincan Tarihi üzerine hazırlanmış olan tezlerin yıllara ve tez türlerine ait dağılım sonuçlarına göre tezler büyük oranda yüksek lisans düzeyinde hazırlanmıştır. Konu ile alakalı olduğu düşünülen toplan 27 adet tezin 20 tanesi yüksek lisans düzeyinde, 7 tanesi de doktora düzeyindedir.
2. Erzincan tarihi alanında yapılan tezlerin çoğunluğu yüksek lisans düzeyindedir. Doktora düzeyinde tez yapılamamasının temel nedeni ise araştırmacıların Osmanlıca ve diğer dillerdeki belgeleri analiz edememeleri ve yerel tarih alanında çalışan uzman araştırmacı sayısının sınırlılığı olabilir.
3. 2007 yılından önce Erzincan Tarihi üzerine yapılan çalışmalarının çoğunluğu YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde okuyucuya açık değildir. 2007 ve sonrasında hazırlanan tezlerde ise herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Okuyucu erişimine kapalı olan tezler alanda yapılan yeniliklerin ortaya konmasına engel teşkil ettiği gibi araştırmacının özgünlüğü hakkında da şüphe ortaya çıkarmaktadır.
4. Tamamlanmış lisansüstü tezler büyük oranda (24 adet - %88,9) Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanmıştır. Sosyal Bilimler Enstitüsünü Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (2 adet - %7,4) ve diğer enstitüler (1 adet - %3,7) takip etmektedir.
5. Tezlerde kullanılan kaynakların çoğunluğu Türkçe dokümanlardır. Arşiv veya yabancı kaynakların az kullanılması veya bazı tezlerde hiç kullanılmaması bu alanda yapılan tezlerin niteliğini düşürebilir ve özgünlüğünü tartışmaya açabilir.
6. Tüm veriler analiz edildiğinde Osmanlı Devleti Ortaçağ ve Yeniçağ dönemlerine ait lisansüstü çalışmalarda boşluklar olduğu görülmüştür. Arşivlerde bu konuda oldukça fazla belge olmasına rağmen yeterli lisansüstü çalışma yapılmamıştır.
7. Erzincan tarihi üzerine seyahatnamelerde bilgiler bulunmaktadır. Özellikle 16. yüzyıla ait seyahatnameler mevcut iken bu konuda çalışmalar yetersiz kalmıştır.
8. Erzincan tarihi üzerine yer adları ve şahıs adları üzerine yapılmış kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamıştır.
9. 17. 18. ve 19. yüzyıllara ait çalışmalar içerik bakımından hem yetersiz hem de eksik kalmışlardır.
10. İnanç turizmi noktasında Erzincan vakıflarından yeteri kadar faydalanılmadığı gözlemlenmiştir.
11. Bölgede çıkarılan madenler ve tarihi önemi konusundaki çalışmalar ne yazık ki yetersizdir.
12. Erzincan iline bağlı ilçe tarihleri üzerine yapılan çalışmalar oldukça azdır. Şer'iyye sicilleri ve nüfus defterleri konusunda yapılan çalışmalar da ne yazık ki oldukça azdır.

Kaynakça

- Abdulkadir Gül-Adem Başbüyük, Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası), Konya 2011.
- Abdulkadir Gül, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskân Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)", Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt.11, ss.163-182, 2009
- Abdulkadir Gül, Erzincan Kazasının Yerleşme Özellikleri(XVI-XX. Yüzyıllar Arası)", EÜSBED 2013 [VI] 1, cilt.6, ss.57-94, 2013.
- Abdulkadir Gül, "Osmanlı Döneminde Erzincan Kazasında Ulaşım ve Haberleşme", History Studies, vol.3, pp.113-129, 2011 .
- Afif Erzen, Doğu Anadolu ve Urartular, Ankara 1992.
- Ahmet Şimşirgil, Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (Marmara Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1990.
- Alpaslan Ceylan, "1988 Yılı Erzincan Yüzey Araştırması", 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2, 2000
- Besim Darkot, "Erzincan", İA, c.IV, İstanbul 1993.
- Bilge Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul 1993
- Dündar Aydın, Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535–1566), Ankara 1998.
- Ebu'l Fida, Takvimü'l-Buldan, (neşr. M. Reinaurd de Slane), Paris 1840.
- El-Belazuri, Futuhu'l Buldan, (neşr. Mustafa Fayda), Ankara 1987.
- Enver Konukçu, "Tercan Tarihi", Cumhuriyetin 75. Yılında Tercan, 1998.
- Fahrettin Kırzioğlu, Osmanlılar'ın Kafkas-Ellerini Fethi (1451–1590), Ankara 1993.
- Faruk Sümer, Karakoyunlular I, Ankara 1984.
- Hamit Zübeyir Koşay - Kemal Turfan, "Erzurum- Karaz Kazısı Raporu", *Belleten*, c.XXIII, S:91, Temmuz-1959.
- Henri Metzger, Anatolia II, London 1969.
- İbnü'l Esir, El Kâmil fi't-Tarih Tercümesi,(neşr. Beşir Eryarsoy), c.II, İstanbul 1985.
- İsmail Aka, Timur ve Devleti, Ankara 1991.
- İsmet Miroğlu, İA Erzincan maddesi, İstanbul 1995.
- İsmet Miroğlu, Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520–1566), Ankara 1990
- J.Garstang-O.R.Gurney, The Geograpy of the Hittite Empire, London 1959.
- Kemal Göde, Eratnalılar(1327–1387), Ankara 1994.
- Nejat Göyünç, "Diyarbakir Beylerbeyliğinin İlk İdarî Taksimatı", İÜTD, sayı. 23, İstanbul 1969.
- Osman Turan, Selçuklu Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, İstanbul 1999.
- Strabon, Coğrafya XII,(neşr. Adnan Pekman), İstanbul 1969.
- Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz Funda Demirel, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, 2016.
- Tahsin Özgüç, "Altıntepe Kazıları", Belleten, XXV Ocak 1961, sayı. 97, Ankara 1961.
- Urfalı Mateos, Vekayi-Nâmesi (952–1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136 – 1162) (çev. Hrant D. Andreasyan), notlar. Edouard Dulaurer- Halil Yınanç, Ankara 1987.
- Yakut el Hamavî, Mu'cemü'l Buldan, c.I, Beyrut 1990.
- Yaşar Yücel, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II, Ankara 1991.